

РЕЦЕНЗИЯ

за придобиване на образователна и научна степен „доктор”

в СА „Д. А. Ценов” – Свищов

Рецензент: Проф. Д-р Синиша Зарич

Автор на дисертационния труд: Александра Милутин Пенъишевич

Тема на дисертационния труд

КОЛИЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ УСЛУГИ В СРЕДНИТЕ УЧИЛИЩА НА РЕПУБЛИКА СЪРБИЯ

представен за придобиване на образователна и научна степен „доктор”
по професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, научна
специалност „Организация и управление извън сферата на материалното
производство (Публична администрация)“

I. Общо представяне на дисертационния труд

Предметът на изследването са политиките и стратегиите на частните средни училища, както и методите, с които се гарантира постигането на поставените от тях цели. Специален акцент се поставя върху количествените методи, които следва да осигурят необходимата информационна база за вземане на адекватни управленски решения.

Дисертационният труд е в обем от 168 страници, от които 152 основен текст. В структурно отношение включва въведение, изложение в три глави, заключение, списък на използваната литература – 139 източника, 4 приложения и декларация за оригиналност. В основния текст са включени 29 фигури и 44 таблици.

Дисертационният труд има следната структура:

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

ГЛАВА ПЪРВА. СЪВРЕМЕННИ ТЕОРЕТИЧНИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО

1. Образованието като обслужваща дейност
 - 1.1. Образование - Исторически бележки
 - 1.2. Съвременна нормативна база на образованието в Сърбия
 - 1.3. Частно средно образование в Република Сърбия
 - 1.4. Пазар на средно образование в Република Сърбия
2. Характеристика на образователните услуги
3. Система за качество в средното образование

4. Приходи и разходи на средните училища
 - 4.1. Приходи
 - 4.2. Разходи
 - 4.3. Формиране на обучение – цена
 - 4.4. Група - Брой на учениците в класа като генератор на приходи и разходи
5. Маркетингови аспекти на образователната услуга, предоставяна от средните училища
 - 5.1. Комуникация на средните образователни институции с целевия пазар
 - 5.2. Значение на онлайн рекламата
 - 5.3. Значението на човешкия фактор
 - 5.4. Учениците като основни потребители на услугата
6. Климат в обкръжаващата среда – сравнения с околните страни

ГЛАВА ВТОРА. ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ В СРЕДНИТЕ УЧИЛИЩА

1. Методология на емпиричното проучване
2. Големина на учебните групи/класове
 - 2.1. Брой на учениците в класа
 - 2.2 Структурирана група
 - 2.3 Анализ на размера на групата
3. Резултати от изследването в областта на подпомагането на учениците
 - 3.1. Анкета Грижа за учениците
 - 3.2. Анкета Подкрепа за обучение
 - 3.3. Проучване за личностно и социално развитие на учениците
4. Изследвания по отношение на безопасността на учениците
5. Финансов анализ на разходите в средните частни училища
 - 5.1. Анализ на разходите в частните средни училища
 - 5.1.1. Общи разходи, свързани с пространството (физическата среда) като условие за работа в училище
 - 5.1.2. Функционални разходи за преподаване
 - 5.1.3. Разходи за преподавателски персонал и други разходи за персонал
 - 5.1.4. Разходи свързани с учениците
 - 5.1.5. Административни и други общи разходи
 - 5.1.6. Маркетингови и представителни разходи
 - 5.1.7. Финансиране на разходите
 - 5.2. Формиране на цената на обучението в частните средни училища

ГЛАВА ТРЕТА. СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ НАСОКИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ЧАСТНИТЕ СРЕДНИ УЧИЛИЩА В СЪРБИЯ

1. Умения на 21 век в средното образование в Белград - как да подготвим учениците за ново глобално общество?
 - 1.1. „ Умения на 21 век “
 - 1.2. „Умения на 21 век“ в училища, работещи на територията на Белград
2. SWOT анализ на училище „Д-р „Коста Кукич“
3. PESTEL анализ влияние на околната среда върху дейността на частно училище "Д-р Коста Кукич"
4. Business Model Generation - анализ и оценка на основните елементи на модела в частно училище „Д-р Коста Кукич”
5. Оценка на риска за въздействия от бизнес средата и оценка на риска от здравето и безопасността на учениците
6. Създаване на бъдещи стратегии за развитие на базата на генерирания бизнес модел

ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОЖЕНИЯ

Във въведението са обосновани значимостта и актуалността на темата на дисертационния труд. В първа глава са разгледани основните характеристики на образователните услуги в средните училища в Република Сърбия – исторически особености, нормативна среда, организационни, финансови, маркетингови аспекти на управлението на държавните и частните училища. Във втора глава на дисертационния труд е представено емпиричното изследване на процесите в средните училища, както и на факторите, които ги детерминират съгласно формулираните изследователски хипотези. Трета глава е посветена на стратегически въпроси, свързани с развитието на частните средни училища в Република Сърбия. В заключението са направени някои обобщения, изводи от проведените проучвания и препоръки за подобрене.

Използва се подходяща и валидна литература по темата на дисертацията и изследванията. Литературата обхваща 77 публикации, справочен списък - 22 източника, интернет ресурси - 40 източника.

Приложенията съдържат четири оригинални първични проучвания на автора.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Фокусът на анализа в докторската дисертация е много актуален, тъй като съвременният свят се характеризира със силен процес на комодификация и в онези области, които традиционно остават извън пазарния начин на производство, като например сферата на производство на образователни услуги, грижи за възрастни хора, управление на природата. Целите на тезата са ясно формулирани. Анализът използва както количествени методи, така и методология с предимно качествен характер (като частта, свързана с прилагането на известни модели в стратегическото управление).

Съвременната научна литература показва значителен интерес на различни автори към тази област. Опитът да се базират научни резултати въз основа на емпиричен анализ, с основен акцент върху частните училища, в Сърбия, е уникален принос.

Обемът на дисертацията със 168 страници (основният текст е 152 страници) е в рамките на необходимите стандарти. Изследванията са представени в приложението. В основния текст са включени 29 фигури и 44 таблици, 2 схеми.

Работата е доминирана от използване на количествени методи, приложени на завидно ниво. В областта на коментирането на мненията на учени, освен името, би било възможно директно да се посочат и творби, които се считат за изключително важни. Значението на това предложение е свързано с факта, че референтният списък включва всички използвани източници.

Емпиричното изследване предлага голям брой резултати, в този контекст бих искал да посоча няколко:

- a) учениците както в частните, така и в държавните училища оценяват приблизително еднакво значението на факторите, и релеванността им към тяхното училище. Изключение прави само чувството за сигурност в училището и отношенията на сътрудничеството и връзките с ръководителя на обучаващото звено. Частните училища обикновено са училища от затворен тип, в които ученикът не може да напусне безпроблемно училищните помещения. Особено внимание се отделя на отношенията ученик-преподавател.

- b) мотивацията на учениците в индивидуални дейности (дейности, насочени към оценки, постигане на лични резултати и т.н.) е много по-голяма от мотивацията на учениците за участие в извънкласни дейности. Това се отнася както за частни, така и за държавни училища.
- c) учениците в частните училища не се отегчават в час, че използват не само избрания учебник, но и допълнителни материали за учене, както и че на ученици с трудности в обучението се възлагат различни задачи, всички с цел овладяване на учебното съдържание.

Няма признаци за неадекватно отношение към стандартите на научната работа и етиката в творчеството.

Авторефератът точно и пълно отразява съдържанието, целите и резултатите от докторската дисертация.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Разглеждайки научните приноси, които съдържа докторската дисертация на Александра Пенъшевич, бих посочил няколко факта:

a. Разработката представя спецификата на частното образование, неговите силни и слаби страни.

б. В конкуренцията за пазарна позиция (в икономиката бихме казали, че проблемът трябва да се разглежда в модела на монополистична конкуренция), при който всеки от участниците на пазара предлага услуга (образование) от същия тип, но, отново, специфична и уникална. Дисертацията акцентира върху някои възможности за постигане не само на по-добра пазарна позиция, но и за значително подобряване на образователните услуги (брой ученици в класа, създаване на подходящи форми на организационна култура, работа в екип и сътрудничество).

в. Развитието на екипната работа и важността на сплотеността са добре подчертани

г. Потвърдено е аналитичното значение на генерирането на бизнес модели, както и неговата използваемост в стратегическото управление в рамките на училищната система.

д. Най-значимият принос е в извеждането на значимостта на използването на количествени методи и по-специално на статистическия анализ за вземане на качествени решения на стратегическо ниво.

Подходът, демонстриран в докторската теза на кандидата Александра Пенъшевич, е част от усилията на академичните среди да прилагат максимално в областта на образованието знанията в областта на мениджмънта (особено стратегическото управление), както и маркетинговите комуникации с всички заинтересовани страни.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

Авторът на дисертацията успешно е структурирал и представил с помощта на сигурното и професионално ръководство на проф. Д-р Маргарита Богданова, ментор (научен ръководител) научния си резултат. Представената работа се характеризира и с интердисциплинарност, която е все по-често срещано явление в съвременните научни изследвания. Интердисциплинарността е необходима от гледна точка на постигането на съответните научни резултати, но също така е проблем от гледна точка на избора на подходяща методология на изследване, както и представянето на резултатите.

Със сигурност всяка сложна и добра научна работа създава и редица критични бележки. Има някои формулировки, които трябва да се докажат (излагането е най-важният фактор в развитието?), Твърдението за размера на групата като фактор за сближаване също остава без позоваване на научни доказателства. Споменаването на маркетинговия микс на страница 90 може да е по-подходящо от това на 45, но с обяснението какво означава моделът „4P §“ на образователния пазар при средното образование. Успешните творби пораждаат редица въпроси и отварят пространство за по-нататъшно научно общуване.

V. Обобщено заключение и становище

Дисертацията на кандидатката Александра Пенъшевич успешно демонстрира значението на количествения анализ, процедурите за статистически анализ в създаването на база за успешно управление, особено в частните училища. Работата е от голямо значение за страни, в които няма дълга традиция на частно образование. Дори в страни, които имат пазарна икономика до 1990 г. (което е характерно за страните от бившата югославска федерация), образованието беше извън интересите на частния капитал. Потвърдената основна хипотеза на дисертацията, както и демонстрацията на избрания генериран бизнес модел, показва теоретичното и практическото значение на научната работа на кандидата. Въпреки че емпиричният анализ се отнася до средното образование в Република Сърбия, анализът в разработката, заключенията, които са защитавани, както и страничните заключения и идеи са приложими в този сектор и в редица други страни с подобни социално-икономически и исторически традиции.

Имайки предвид всичко изложено по-горе, давам положителна оценка на докторската дисертация „Количествени методи в управлението на образователните услуги в средните училища на Република Сърбия“ и предлагам научното жури да присъди на Александра Милутин Пенъшевич образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Публична администрация)“.

Дата: 20. Март 2020.

Рецензент: Проф. Д-р Синиша Зарич

.....

REVIEW

of Doctoral Thesis

Reviewer: Prof. Sinisa Zaric, PhD

Author of the doctoral thesis: Aleksandra Milutin Penjisevic

Title of the doctoral thesis:

QUANTITATIVE METHODS IN EDUCATIONAL SERVICES MANAGEMENT IN SECONDARY SCHOOLS OF THE REPUBLIC OF SERBIA

The thesis was submitted for defence for acquisition of the educational and scientific degree of Doctor in professional field 3.7. Administration and Management and scientific field of Organisation and Management of Non-Industrial Sectors (Public Administration)

1. General overview of the dissertation thesis:

The subject of the study are the policies and strategies of private secondary schools, as well as the methods used to ensure the achievement of their objectives. Special emphasis is placed on quantitative methods, which should provide the necessary information base for making adequate management decisions.

The dissertation has a volume of 168 pages, of which 152 are the main text. Structurally, it includes an introduction, a three-chapter, conclusion, list of used literature - 139 sources, 4 annexes and a statement of originality. The main text includes 29 figures and 44 tables.

The dissertation has the following structure:

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION

CHAPTER ONE. MODERN THEORETICAL CONCEPTS OF EDUCATION

1. Education as a service activity

1.1. Education - Historical notes

1.2. Contemporary legal framework for education in Serbia

1.3. Private secondary education in the Republic of Serbia

1.4. Secondary education market in the Republic of Serbia

2. Characteristics of educational services

3. Quality system in secondary education

4. Income and expenditure of secondary schools

- 4.1. Income
- 4.2. Costs
- 4.3. Formation of training - price
- 4.4. Group - Number of students in the class as a revenue and expense generator
- 5. Marketing aspects of the educational service provided by secondary schools
 - 5.1. Communication of secondary education institutions with the target market
 - 5.2. The importance of online advertising
 - 5.3. The importance of the human factor
 - 5.4. The students as the main users of the service
- 6. Climate in the environment - comparisons with surrounding countries

CHAPTER TWO. EMPIRICAL RESEARCH OF THE PROCESSES IN SECONDARY SCHOOLS

- 1. Methodology for empirical research
- 2. Size of study groups / classes
 - 2.1. Number of students in the class
 - 2.2 Structured group
 - 2.3 Group size analysis
- 3. Results of the Student Support Survey
 - 3.1. Student Care Questionnaire
 - 3.2. Survey Training Support
 - 3.3. Study of students' personal and social development
- 4. Student safety study
- 5. Financial cost analysis in secondary private schools
 - 5.1. Cost analysis in private secondary schools
 - 5.1.1. General costs related to space (physical environment) as a condition of work at school
 - 5.1.2. Functional costs of teaching
 - 5.1.3. Cost of teaching staff and other staff costs
 - 5.1.4. Student-related expenses
 - 5.1.5. Administrative and other general expenditure
 - 5.1.6. Marketing and representation costs
 - 5.1.7. Cost financing
 - 5.2. Forming the cost of tuition in private secondary schools

CHAPTER THREE. STRATEGIC GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF PRIVATE SECONDARY SCHOOLS IN SERBIA

- 1. 21st Century High School Skills in Belgrade - How to Prepare Students for a New Global Society?
 - 1.1. 21st Century Skills
 - 1.2. 21st Century Skills in schools operating in Belgrade

2. SWOT Analysis of the Costa Kukic School
3. PESTEL analysis of environmental impact on the activities of the private school "Dr. Costa Kukic"
4. Business Model Generation - analysis and evaluation of the main elements of the model in the private school "Dr. Costa Kukic"
5. Risk assessment for business environment impacts and student health and safety risk assessment
6. Creating future development strategies based on the generated business model

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

REFERENCES

APPENDICES

The introduction substantiates the importance and relevance of the topic of the dissertation. The first chapter deals with the main features of educational services in secondary schools in the Republic of Serbia - historical features, regulatory environment, organizational, financial, marketing aspects of the management of public and private schools. The second chapter of the dissertation presents the empirical study of the processes in secondary schools, as well as the factors that determine them according to the formulated research hypotheses. Chapter three deals with strategic issues related to the development of private secondary schools in the Republic of Serbia. In conclusion, some summaries, conclusions from the studies carried out and recommendations for improvement are made.

Appropriate and valid literature on dissertation and research is used. The literature includes 77 publications, a reference list - 22 sources, Internet resources - 40 sources.

The annexes contain four original primary studies by the author.

II. Assessment of the form and content of the dissertation

The focus of analysis in the doctoral dissertation is very relevant, since the modern world is characterized by a strong process of commodification including in those areas that traditionally remain outside the market mode of production, such as the field of production of educational services, care for the elderly, management of nature. The objectives of the thesis are clearly stated. The analysis uses both quantitative methods and methodology of a predominantly qualitative nature (such as the part related to the application of known models in strategic management).

Modern scientific literature shows the considerable interest of various authors in this field. The attempt to base scientific results based on empirical analysis, with a primary focus on private schools in Serbia, is a unique contribution.

The volume of the dissertation with 168 pages (the main text is 152 pages) is within the required standards. The studies are presented in the appendix. The main text includes 29 figures and 44 tables, 2 diagrams.

The work is dominated by the use of quantitative methods applied at an enviable level. In addition to presenting the name of opinion scientists, it would also be possible to indicate publications that are considered to be of the utmost importance.

The importance of this proposal is related to the fact that the reference list includes all sources used.

The empirical study offers a large number of results, in this context I would like to point out several:

- a) Pupils in both private and public schools assess approximately equally the importance of the factors and their relevance to their school. The only exception is the sense of security in the school and the relations of cooperation and relationships with the head of the training unit. Private schools are usually closed schools where the pupil cannot leave school premises without difficulty. Particular attention is paid to student-teacher relationships.
- b) The motivation of students in individual activities (activities aimed at assessments, achievement of personal results, etc.) is much greater than the motivation of students to participate in extracurricular activities. This is relevant both to private and to public schools.
- c) Students in private schools do not get bored in class. They use not only the selected textbook but also additional teaching materials. Students with learning disabilities are assigned different tasks, all with the aim of mastering learning content.

There is no sign of an inadequate attitude to the standards of scientific work and ethics in creativity.

The abstract accurately and completely reflects the content, goals and results of the doctoral thesis.

III. Scientific and applied scientific contributions of the dissertation

Considering the scientific contributions contained in the thesis of Alexandra Penjisevic, I would point out a few facts:

- a) The dissertation presents the specifics of private education, its strengths and weaknesses.
- b) In competition for a market position (in the economy we would say that the problem should be considered in the model of monopolistic competition), in which each of the market participants offers a service (education) of the same type, but, again, specific and unique. The thesis focuses on some opportunities not only to achieve a better market position but also to significantly improve educational services (number of students in the class, creation of appropriate forms of organizational culture, teamwork and collaboration).
- c) The development of teamwork and the importance of cohesion are well underlined
- d) The analytical importance of the generation of business models as well as its usefulness in strategic management within the school system has been confirmed.
- e) The most significant contribution is to derive the importance of using quantitative methods, and in particular of statistical analysis, to make quality decisions at strategic level.

The approach demonstrated in the PhD thesis of the candidate Alexandra Penjisevic is part of the efforts of the academic community to apply maximum knowledge in the field of management knowledge (especially strategic management), as well as marketing communications with all stakeholders.

IV. Critical notes, questions and recommendations on the thesis

The author of the dissertation successfully structured and presented with the help of the reliable and professional guidance of Prof. Dr. Margarita Bogdanova, mentor (scientific supervisor), her scientific result. The work presented is also characterized by interdisciplinarity, which is increasingly common in contemporary scientific research. Interdisciplinarity is necessary in terms of achieving relevant scientific results, but it is also a problem in terms of choosing the appropriate research methodology as well as presenting the results.

Certainly, every complex and good scientific work creates a number of critical remarks. There are some formulations that need to be proven (exposure is the most important factor in development?), the claim of group size as a cohesion factor also remains without reference to scientific evidence. Mention of the marketing mix on page 90 may be more appropriate than 45, but explaining what the "4P §" model means in the secondary education market. Successful works raise a number of questions and open up space for further scientific communication.

V. Summary and Opinion

The dissertation of the candidate Alexandra Penishevich successfully demonstrates the importance of quantitative analysis, the procedures for statistical analysis in creating a basis for successful management, especially in private schools. Work is of great importance for countries where there is no long tradition of private education. Even in countries that have a market economy until 1990 (which is typical of the countries of the former Yugoslav Federation), education was outside the interests of private capital. The confirmed basic hypothesis of the dissertation, as well as the demonstration of the chosen generated business model, shows the theoretical and practical importance of the candidate's scientific work. Although the empirical analysis relates to secondary education in the Republic of Serbia, the analysis in development, the conclusions that have been defended, and the additional conclusions and ideas are applicable in this sector and in many other countries with similar socio-economic and historical traditions.

Considering all of the above, I give a positive assessment to the doctoral thesis "Quantitative Methods in the Management of Educational Services in Secondary Schools of the Republic of Serbia" and recommend the scientific jury to confer to Aleksandra Milutin Penjisevic the educational and scientific degree of "Doctor" in professional field 3.7. Administration and Management and scientific field of Organisation and Management of Non-Industrial Sectors (Public Administration).

20. March 2020.

Reviewer: Prof. Sinisa Zaric, PhD